

Врз основа на Заклучокот од педесет и петтата седница на Владата на Република Северна Македонија точка 45 одржана на 28 јуни 2022 година, а во врска со Годишниот план за проценка на ризици од корупција, согласно Извештајот за усогласеност на ГРЕКО (петти круг на евалуација), а во однос на Препорака II, а во согласност со член 11 точки 2, 6, 9 и 14 од Законот за основање на Агенција за странски инвестиции и промоција на извозот („Службен весник на Република Македонија“ бр. 57/10, 36/11, 41/14 и 64/18) в.д. директорот на Агенцијата за странски инвестиции и промоција на извозот на Република Северна Македонија донесе

ГОДИШЕН ПЛАН

Бр. / Нр. 05-1439/11

04.08.

20 22 год.-viii

Одговор - Ошкуп

ЗА ПРОЦЕНКА НА РИЗИЦИ ОД КОРУПЦИЈА НА АГЕНЦИЈАТА ЗА СТРАНСКИ ИНВЕСТИЦИИ И ПРОМОЦИЈА НА ИЗВОЗОТ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ЗА 2022 ГОДИНА

1. ВОВЕД

Имајќи го во превид Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси и Националната стратегија за спречување на корупцијата и судирот на интереси 2021-2025 на Државната комисија за спречување на корупцијата, од тука несомнено произлегува фактот дека корупцијата ги загрозува правата што им припаѓаат на граѓаните, ги дерогира законите и ја оневозможува правдата, го осиромашува општеството, ја поткопува правната држава и нејзината иднина. Од таа причина неопходна е борба против оваа т.н рак рана на секое општество како обврска на секоја единка. Агенцијата за странски инвестиции и промоција на извозот на Република Северна Македонија (во понатамошниот текст: “Агенција”) во текот на 2022 година ќе се фокусира кон проценката на ризиците од корупција која се користи како превентивна алатка за идентификување на факторите на ризик и ризиците по однос на корупцијата; предлагање на соодветни мерки за нивно отстранување и санкционирање на сторителите со цел ефикасно справување со корупцијата во рамките на институцијата, како и јакнење на интегритетот на вработените и подобрување на управувањето во Агенцијата.

Проценката на ризици од корупција треба да обезбеди утврдување на факторите што претставуваат закана од корупција, нивна анализа и оценување на ризикот за појава на корупција, како и приоритизирање на ризиците за да бидат соодветно адресирани. Проценката на ризици од корупцијата треба да даде одговор на следните прашања: Зошто се врши проценката?; На што се врши проценката?; Кој ја

врши проценката?; Како да се врши проценката? и Како да се интегрираат резултатите од проценката на ризикот во циклусот на креирање и спроведување политики?

Во таа смисла, неопходно е примена на методи за идентификување на ризиците од корупција на ниво на институцијата и идентификување на факторите што преставуваат и/или придонесуваат за креирање на ризици на корупција, како и идентификување и планирање на решенија и мерки за превенција од корупција.

2. ПОИМАЊЕ НА КОРУПЦИЈАТА

Под корупција во смисла на Законот за спречување на корупција и судирот на интереси („Службен весник на Република Македонија“ бр. 12/19) се подразбира злоупотреба на функцијата, јавното овластување, службената должност или положба за остварување на корист, директно или преку посредник, за себе или за друг.

Под судир на интереси се подразбира состојба во која службеното лице има приватен интерес што влијае или може да влијае врз непристрасното вршење на неговите јавни овластувања или службени должности.

Согласно Законот за спречување на корупција и судирот на интереси („Службен весник на Република Македонија“ бр. 12/19) секој е должен во вршење на функцијата, јавните овластувања и службената должност: да постапува во согласност со Уставот и законите (**Начело на законитост - член 3 од Законот**); да постапува совесно, стручно, одговорно, чесно, ефикасно и непристрасно (**Начело на интегритет - член 4 од Законот**); право на еднаков пристап кон вршењето на работи од јавн интерес и право на еднакво постапување од страна на носителите на власта и лицата кои вршат јавни овластувања и службени должности (**Начело на еднаквост - член 5**); Вршењето на власта, функцијата, јавните овластувања, службената должност и работите од јавен интерес се јавни и подложни на јавна контрола (**Начело на јавност - член 6**) и секој има право да пријави сомневање или сознание за корупција и да биде заштитен согласно закон (**Начело на заштита и одговорност - член 7**).

2.1. ДЕФИНИЦИИ НА ТЕРМИНИ употребени во Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси („Службен весник на Република Македонија“ бр. 12/19):

- *Под поимот „службено лице“* се подразбираат сите избрани и именувани лица и вработени во јавниот сектор;
- *Под поимот „корист“* се подразбира остварување на секој вид на материјална или нематеријална, придобивка или предност за себе или за друг;
- *Под поимот „ризик од корупција“* се подразбира кој било вид на внатрешна или надворешна слабост или постапка која преставува можност за појава на корупција во рамките на државни органи, јавни претпријатија и други институции од јавниот сектор и кој ги вклучува прашањата за судир на интереси, неспоивост на функции, примање подароци и други нелегални плаќања, лобирање, недостаок на систем за заштита на укажувачи, измаминесовесно користење на овластувањата, дискрециони овластувања и други прашања од значењето на интегритетот;
- *Под поимот „интегритет“* се подразбира законито, независно, непристрасно, етичко, одговорно и транспарентно вршење на работи со кои службените лица го чуваат својот углед и угледот на институцијата во која се одговорно лице односно се вработени, ги елиминираат ризиците и ги остраниваат сомневањата во можноста од настанување и развој на корупција и со тоа обезбедуваат доверба на граѓаните во вршење на јавните функции и во работата на јавните институции;
- *Под поимот „јавен интерес“* се подразбира заштитата на основните слободи и права на човекот и граѓанинот признати со меѓународното право и утврдени во Уставот на Република Македонија, спречување на ризиците за здравјето, одбраната и безбедноста, заштита на животната средина и на природата, заштита на сопственоста и на слободата на пазарот и претприемништвото, владеење на правото и спречување на криминалот и корупцијата;
- *Под поимот „јавно овластување“* се подразбира овластување, пренесено од страна на државната или локалната власт, на физичко или правно лице да врши работи од јавен интерес и
- *Под поимот „службена должност“* се подразбира збирот на обврски кои едно лице е должно да ги преземе, а кои произлегуваат од вршењето на одредена функција или професија, односно од службената положба на тоа лице.

3. ФАКТОРИ НА РИЗИЦИ НА КОРУПЦИЈАТА

При проценката на ризиците од корупција се користат термините “ризик” и “фактор на ризик”. Овие поими честопати се поистоветуваат, меѓутоа ризикот треба да се разбере како поширока категорија зашто може да биде производ од повеќе фактори на ризик.

Под фактор на ризик од корупција се подразбира сè што може да биде „прозор“ за/кон корупција, односно сè што може да поттикне вршење и/или толерирање на корупција. Најчеста поделба на факторите на ризици од корупција ги опфаќа следните четири групи:

- *Системски или надворешни фактори на ризици од корупција* – фактори кои ја отсликуваат постојната состојба во однос на правната регулатива во дадена област/сектор, владеење на правото, функционирањето на институциите, нивната меѓусебна координација и сл.
- *Институционални/организациски фактори на ризици од корупција* – фактори на ризици од корупција кои произлегуваат од институционалната поставеност во јавниот систем во насока на тоа дали тој е соодветен за извршување на функциите за определена област/сектор, односно дали постојат сите потребни институции, дали се надлежностите јасно дефинирани, каква е нивната меѓусебна координација и сл. При проценка на ова ниво се практикува макро гледиште (на ниво на општество (систем) или сектор, односно фокусот не треба да биде на внатрешните предизвици на конкретната институција).
- *Индивидуални фактори на ризици од корупција* – фактори кои може да влијаат на поединците да пристапат кон коруптивно или неетичко однесување (Примери за индивидуални фактори на ризици од корупција: недостаток на интегритет, недостаток на знаење (некомпетентност), недостаок на практични вештини (искуство), притисоци на работа, подложност на политичко/партичко влијание, несоодветен надзор врз работата на конкретно лице/работна задача, практикување на судир на интереси, чувство на незадоволство или перцепција на нефер пракса на работа, недоволна мотивираност на работа, социјален статус и култура на однесување и практикување на одговорноста) и
- *Фактори на ризици од корупција поврзани со оперативниот процес во дадена хоризонтална област или сектор* – фактори кои можат да се

идентификуваат како можна појава кај сите институции кои се вклучени или каде се врши определен процес (пр.областа на јавните набавки) во смисла на детектирање на заедничките предизвици кои произлегуваат од законските решенија или праксата на работа. При проценка на ризици од корупција треба да се практикува макро гледиштето (на ниво на систем), односно фокусот не треба да биде ставен на внатрешните предизвици на конкретна институција.Кај проценката на факторите на ризици од корупција на ниво на сектор, потребно е да се идентификуваат факторите (од макро перспектива) кои се поврзани со вршење на сите надлежности во секторот (не само во една област – пр.јавни набавки) со цел да се добие слика за слабостите во функционирањето на секторот кои можат да поттикната корупција.

4. ПРОЦЕНКА НА РИЗИЦИ НА КОРУПЦИЈА

Проценката на ризици од корупција е процес на идентификување, анализа и оценка на ризиците од корупција. Проценката на ризиците од корупцијата се користи како превентивна алатка за идентификување на факторите на ризик и ризиците по однос на корупцијата и интегритетот во јавниот сектор, односно како алатка за подобрување на управувањето со конкретна јавна институција, сектор, проект или процес.

Проценката на ризици од корупција треба да обезбеди утврдување на факторите што претставуваат закана од корупција, нивна анализа и оценување на ризикот (определување на степенот на заканата) за појава на корупција, како и приоритизирање на ризиците за да бидат соодветно адресирани.

Во зависност од опфатот, проценката на ризици од корупција може да биде заснована на макро или микро гледиште. Макро гледиште подразбира идентификување, анализа и оцена на ризиците од корупција на хоризонтално ниво во општеството или на секторите во целите, додека микро гледиштето подразбира проценка на ризиците од корупција во рамките на институцијата/ентитет или самостоен субјект.

Агенцијата во рамки на своите надлежности утврдени со Законот за основање на Агенцијата за странски инвестиции и промоција на извозот (“Службен весник на Република Македонија” бр. 57/10, 36/11, 41/14 и 64/18), како и Законот за финансиска поддршка на инвестиции („Службен весник на Република Македонија“ бр. 83/2018 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 98/2019, 124/2019 и 178/2021)

од кој произлегуваат дополнителните надлежности на Агенцијата преку проценката на ризици од корупција на микро ниво ги идентификува следните можни форми на корупција:

- постапување или непостапување на вработените во Агенцијата при вршење на службените задачи и овластувања, за што како возврат прибавуваат (бараат) за себе или за друг некаква (или прифаќаат некаква) корист, погодност интерес за себе или за друг или на друг ќе му нанесат штета;
- непочитување на стандардните постапки и процедури на Агенцијата;
- злоупотреби на службената положба и овластувања заради директно или индиректно вета, понудена, дадена, побарана, прифатена или очекувана материјална или нематеријална корист, погодност, предност или друг интерес за себе или за друг;
- барање на материјален или нематеријален надомест за изработка на Барањето за доделување на финансиска поддршка за инвестиции;
- барање на материјален или нематеријален надомест за изработка на Барањето за исплата на финансиска поддршка за инвестиции;
- давање на претходно одобрување дека Барањето за доделување на финансиска поддршка за инвестиции односно Барањето за исплата на финансиска поддршка за инвестиции ќе бидат одобрени;
- давање на стручна помош поврзано со финансиската поддршка за инвестиции надвор од Законот за финансиска поддршка на инвестиции;
- можности за корупција при исполнување на делокругот на надлежности на организационите единици, а се поврзани со комуникација со странки и/или правни лица преку кои се вршат одредени набавки за потребите на Агенцијата;
- некомплетни и/или нецелосно пополнети барања за доделување на договорите за јавни набавки со потребни податоци од страна на организационите единици на Агенцијата, доставени до Секторот за правни работи, општи работи и јавни набавки;
- можност за прилагодување на критериумите за доделување на договор за јавна набавка за одреден понудувач, во текот на изработката на барање за доделување на јавна набавка;
- предвидување на услови за способност кои е потребно да ги исполнуваат економските оператори кои предизвикуваат нееднаков третман на економските оператори и се во спротивност со начелото на конкурентност во постапката за јавна набавка.

5. ИДЕНТИФИКУВАЊЕ И ПЛАНИРАЊЕ НА РЕШЕНИЈА И МЕРКИ ЗА ПРЕВЕНЦИЈА ОД КОРУПЦИЈА

Идентификувањето и планирањето на решенија и мерки за сузбивање и елиминирање на ризиците од корупција ќе биде насочено кон:

1. УНАПРЕДУВАЊЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНОСТА И ЈАКНЕЊЕ НА ИНТЕГРИТЕТОТ на административните службеници во рамки на Агенцијата:

- Професионализација, департизација и деполитизација на вработените;
- Континуирана и специјализирана обука во Агенцијата, со цел јакнење на свеста на вработените преку едукација, за последиците од коруптивните дејства;
- Преземање превентивни активности кон нововработените службеници;
- Континуирана професионална едукација на вработените во Агенцијата, преку одржување на обука за примена на Законот за јавни набавки, обуки за спречување на корупцијата итн;

2. ПОЧИТУВАЊЕ НА ЗАКОНСКАТА И ПОДЗАКОНСКАТА РЕГУЛАТИВА од страна на административните службеници во вршење на работите и работните задачи од работното место во рамки на Агенцијата преку:

- Почитување на правилници и процедурите за работа во Агенцијата;
- Правилна примена на Законот за финансиска поддршка на инвестиции;
- Правилна примена на Законот за технолошко индустриски развојни зони;
- Правилна примена на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер и
- Почитување на Кодексот за административни службеници.

3. Меѓуинституционална соработка во борбата против корупцијата и криминалот;

4. Зајакнување на меѓународната соработка во борбата против корупцијата;

5. Јакнење на довербата на граѓаните и мотивирање да пријават корупција – како и доследна примена на Процедурата за прием на пријави од укажувачи заради заштитено пријавување во Агенцијата за странски инвестиции и промоција на извозот на Република Северна Македонија од 10.06.2021 година со бр. 02-608/1;

6. Јакнење на принципите на отчетност и транспарентност во работењето на Агенцијата со поголема достапност на податоци во делот на привлекување на

странски и домашни инвестиции, промоција на извозот, одобрена финансиска поддршка за инвестиции итн;

7. Зајакната контрола и надзор на јавни набавки преку доследна примена на Законот за јавните набавки („Службен весник на Република Македонија“ бр.24/2019) и Интерната процедура за спроведување на постапките за јавни набавки и реализација на договорите на Агенцијата со бр.02-783/1 од 09.07.2021 година

Во постапките за јавни набавки од особена важност е вршење на истражување на пазарот во врска со тоа: колкав број на економски оператори на пазарот во Република Северна Македонија ги исполнуваат предвидените минимални услови за утврдување на способност, како и во однос на стоките и услугите кои треба да се набават, како и бројот на економски оператори кои можат да ги извршат, обезбедат или испорачаат таквите услуги и стоки. При утврдувањето на минималните услови за утврдување на способност во барањето и техничката спецификација особено е битно да не се ограничи конкуренцијата меѓу економските оператори во спротивно задолжително да се изменат минималните услови за утврдување на способност;

8. Зголемување на опсегот на процеси кои се предмет на Одделението за внатрешна ревизија, со подетален пристап кон примената на Законот за финансиска поддршка на инвестиции.

6. ЦЕЛ НА ПЛАНОТ

Целта на овој план е Агенцијата во 2022 година да создаде антикорупциска работна средина во која борбата против корупцијата ќе ја реализира преку правилна проценка и идентификација на ризиците на корупција како и факторите на корупција со крајна цел превенција, елиминирање и минимизирање на ризиците кои можат да бидат основа за вршење на корупција. Во рамките на превенцијата Агенцијата ќе се фокусира на намалување на можностите и создавање неповолни услови за извршување коруптивни дела. За ефикасна борба против корупцијата подеднакво се важни политичката волја, нормативните решенија, институционалната рамка, ефикасна примена на законите, институционалниот и личниот капацитет и интегритет на административните службеници, како и соработката меѓу институциите во земјата и на меѓународен план.

7. ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Планот за проценка на ризици од корупцијата на Агенцијата за странски инвестиции и промоција на извозот на Република Северна Македонија за 2022 година ќе се применува со денот на неговото донесување, и истиот ќе се објави на веб страната на Агенцијата.

Скопје, 03.08.2021 година

Агенција за странски инвестиции
и промоција на извозот
на Република Македонија
в.д. Директор/ч.д. Drejtor
Bekim EMINI

Изработил: Е.Т.

